

SUSIE ORBACH

Corpuri

**Regândirea legăturii
dintre minte și corp**

Traducere din engleză de
Simona Ligia Tutunaru

**PSIHOLOGIA
PENTRU
TOTI**

TREI

CUPRINS

Prefață	11
Introducere	19
1. Corpurile în vremurile noastre	37
2. Modelarea corpului	52
3. Corpuri care vorbesc	77
4. Corpuri reale și mai puțin reale	113
5. În fine, ajungem și la sex	157
6. La ce ne servesc corpurile ?	185
Mulțumiri	201
Note	203
Lecturi suplimentare	217

PREFĂȚĂ

În Coreea de Sud corectarea osului maxilarului este o procedură atât de frecventă de chirurgie estetică, încât sunt expuse lucrări de artă formate din turnuri de sticlă care conțin fragmentele de os rezultate în urma intervențiilor. Lentilele de contact care schimbă aspectul pupilei, făcând-o să pară mai dilatătă pentru ca purtătorul acestora să semene cu o păpușă cu ochi enormi, albaștri, gri, violeti, verzi, căprui, turcoaz sau negri — sunt și mai populare. Vedeta YouTube Anastasiya Shpagina din Odessa — care a atras patru milioane de persoane ce au vizionat materialul ei video cu sfaturi legate de cum să arăți ca Miley Cyrus — și americanca Kandee Johnson — a cărei transformare umană într-o Barbie a avut 24 de milioane de vizionări — demonstrează în mod minuțios modul în care cineva își poate schimba înfățișarea, pentru a arăta ca vedeta sa preferată. Aceasta presupune aplicarea ingenioasă a produselor cosmetice, a serurilor de umplere a ridurilor și a coafurilor într-un mod la fel de profesionist ca oricare dintre cei mai buni artiști de make-up de la Hollywood. Se pare că oricine poate arăta ca oricine. Oricine poate arăta ca o păpușă din desenele animate japoneze. Oricine poate arăta precum Ken și

Barbie, iar Justin, un alt utilizator al YouTube, a avut cu adevărat parte de 125 de intervenții și a cheltuit 158 000 de dolari pentru a semăna cu Ken, transformându-și bustul, fața, bicepșii, tricepșii și linia părului tocmai pentru a obține acest rezultat. Peste 8 milioane de oameni au văzut acest material video. Întrebarea este de ce? Și cum a ajuns acest lucru să devină dezirabil?

Această carte aduce argumente în favoarea faptului că în ziua de azi noi am ajuns să ne creăm propriile corpuri. Trupurile nu mai sunt văzute și trăite ca acea parte din tine pe care o îmbraci, o parfumezi, o dai cu deodorant, cu ajutorul căreia alergi și mergi sau pe care o dichisești. În ziua de astăzi corporurile sunt cărțile noastre de vizită, aflate într-o continuă transformare, care fie ascund, fie trădează care ne sunt aspirațiile relative la clasa socială, etnie sau gen. Vrei să arăți ca o vedetă de cinema? Ca o intelectuală care posedă măsura optimă de sex-appeal, fără ca aceasta să fie excesivă? Ca un bancher cu înclinații artistice? Vrei ochi fumurii, sexy, glamour, cu vino-ncoace, senzuali, de păpușică... etc., etc.? Nicio problemă. Aceste lookuri sunt disponibile online și în magazine și sunt percepute a fi — și chiar pot fi cu adevărat — niște cerințe preliminare în vederea obținerii unor locuri de muncă ce nu au nimic de-a face cu aspectul exterior, dar unde aspectul exterior este totuși cel care are întâietate.

Așa cum se poate vedea în marile centre comerciale din domeniul vestimentar și cel al produselor de make-up, tot ce contează este ceea ce se vede la suprafață. Intervențiile chirurgicale pot crea gambe mai arătoase, pomeți înalți, buze micșorate sau mărite, un fund curbat sau plat, sânii măriți sau micșorați, abdomene plate, maxilare care arată veșnic tinere. Se pare că aspectul este crucial, fie că ești chirurg sau secretară. Odată ce a fost dobândit, noul look va trebui prezentat

celorlalți (și aprobat în mod continuu de către aceștia) prin intermediul selfie-urilor și al mesajelor-text cu conținut sexual. Această permanentă expunere vizuală erodează ceea ce în trecut obișnuia să intre în sfera privată sau personală. O anumită experiență — fie că este vorba despre o tumbă făcută de un copil sau despre cum este gătit un anumit fel de mâncare — dobândește o mai mare greutate dacă este trimisă de la unul la altul, astfel încât să poată fi văzută. Căutarea recunoașterii și a confirmării vizuale este atât de asiduă, încât a omite o vreme să-ți verifici aspectul în oglindă poate părea ciudat, ba chiar puțin inadecvat. Dar poate că acest lucru este necesar pentru a ajunge să contestăm modul acesta compulsiv de autoreflectare a sinelui pe care îl practicăm, fără a realiza măcar cât de multă nevoie avem de el. Kjerstin Gruys, sociolog la Stanford University, scrie într-un mod interesant despre anul petrecut de ea fără oglinzi, pe care s-a aventurat să îl trăiască în 2011; un stil de viață pe care majoritatea nu l-ar fi suportat nici chiar o săptămână, cu atât mai puțin timp de un an, nemaipunând la socoteala faptul că s-a și măritat în acel an. Iată un lucru dificil de pus în practică mai ales când totul se petrece într-o epocă a selfie-urilor, în care adolescentele își sculptează aspectul pentru a aduna cât mai multe like-uri și a obține acea validare de care, din păcate, nu prea au parte. Cercetările demonstrează faptul că este nevoie de 124 de like-uri pentru a te simți OK, dar cele mai multe adolescente vor primi probabil mai puțin de o cincime din acest număr, nu pentru că nu ar merita apreciate; ci pentru că fiecare dintre ele vânează like-uri, iar timpul lucrează împotriva lor. Însă, din nou, va trebui să ne întrebăm: de ce?

Simultan există printre adolescenți o sete de a face schimb de părți sexualizate ale corpului. O versiune actualizată a lui „dacă mi-o arăți pe a ta, și-o arăt și eu

pe-a mea". Numai că „a mea" nu va rămâne doar „a ta", ci va sfârși în telefoanele colegilor de clasă și chiar va călători peste continente pentru a deveni material porno, într-o încercare neobosită de a traduce sexul într-un act al privitului.

Am înnebunit de tot în felul în care ne raportăm la corpurile noastre. Industrii extrem de profitabile — incluzând industria cosmetică, a modei, a stilului, industria alimentară, domeniul nutriției, al sănătății, industria antiîmbătrânire, chirurgicală, farmaceutică și de fitness — se concentreză asupra corpului frumos. Așa cum voi argumenta în această carte, acestea nu sunt niște industrii mici. Ele sunt imense și sunt în plină creștere. Frumusețea și moda domină magazinele noastre — atât pe cele reale, cât și pe cele virtuale. Și, pe măsură ce o fac, există costuri psihice imense pentru noi, ca indivizi. Există, de asemenea, anumite costuri sociale pentru societate, deoarece idealurile referitoare la aspectul exterior le consumă pe fete — și din ce în ce mai mult și pe băieți —, distragându-le atenția de la starea de bine și de la performanțele din planul școlar. Există și costuri medicale presupuse de creșterea numărului de tulburări legate de corp și de comportamentul alimentar, care se exprimă sub forma anorexiei, obezității, bulimiei sau care — așa cum este cazul în situația celor mai multe probleme de alimentație — trec neobservate, deoarece dimensiunile persoanei nu constituie pentru nimeni un semnal de alarmă cu privire la starea de agonie în care se află acea persoană. În timp ce guvernele se concentreză asupra problemei obezității, acestora le scapă din vedere numeroșii oameni care încearcă să procedeze în așa fel încât corpurile lor să ajungă să le pară reale, adoptând comportamente alimentare sau non-alimentare ciudate ori tăindu-și sau însemnându-și propriile corpuri. Arători se ridică întrebarea: care este problema din pricina

căreia acest comportament (a mâncă, a nu mâncă, a vomita, a se tăia, a mâncă compulsiv, a se antrena compulsiv) a devenit un motiv de îngrijorare? Problema nesiguranței cu privire la propriul corp sau a instabilității propriului corp, care a devenit una extrem de răspândită, este omisă în ciuda faptului că, din punct de vedere psihic și fizic, este una letală.

Există o factură care trebuie plătită, indiferent dacă este vorba despre schimbarea unor implanturi mamare periculoase sau despre cererea tot mai mare pentru labioplastii. Între timp, rezultă profituri enorme din acele industrii care se pretind a fi unele distractive, dar care nu fac decât să distrugă sentimentul de sine al unui individ și mijloacele acestuia de a se simți în siguranță.

Transformarea corpului a intrat în viață de zi cu zi în moduri care, până de curând, erau de neimaginat. Jocurile pentru copii includ aplicații de chirurgie plastică și fiecare copil din Occident știe cum să-și modifice imaginea în Photoshop. Menopauza trece drept inconvenient, și nu ca semn de pasaj dintr-o etapă de viață în alta. Îmbătrânirea nu mai este considerată a fi o barieră pentru reproducere, cu falsul argument că nu a contat niciodată vârsta tatălui, aşa că de ce ar exista îngrijorări cu privire la vârsta mamei. Odată cu constatarea faptului că variația genei MC₁R este obișnuită la cei care arată bătrâni pentru vârsta lor, infirmitățile — îmbătrânirea fiind acum, cu siguranță, regândită în acest spirit — au devenit cele mai recente jucării ale geneticienilor. Oare câți ani vor mai trece până când „dizabilitatea“ care constă în a-ți arăta vârsta biologică să devină reversibilă prin intermediul procedurilor estetice bazate pe terapia genetică?

Între timp însă chimicalele sunt cele care modifică, aşadar corpurile. Aşa cum descrie în detaliu Penelope Jagessar Chaffer în filmul ei *Toxic Baby* din anul 2009, fetițele portoricane care trăiesc în apropierea fabricilor

care produc pilule contraceptive au prima menstruație înainte de începerea școlii. Un studiu recent publicat în *Pediatrics* arată faptul că 15% dintre fetele americane intră în perioada pubertății începând cu vârsta de 7 ani. De ce? Se consideră că funcționarea sistemului endocrin este perturbată de anumite chimicale — precum bisfenolul A și ftalații, care se găsesc în materialele plastice și în cutiile de conservă, în combinație cu cantitățile suplimentare de hormoni care sunt utilizați în agricultura industrială și care, în consecință, sunt prezenți în mâncarea și apa pe care le consumăm. Însă nu este vorba doar despre corpurile noastre. Corpurile broaștelor expuse la atrazină suportă, la fel, modificări radicale: dacă acest compus chimic care se pulverizează pe porumb, salată și alte culturi ajunge în habitatele broaștelor, va transforma mormolocii în hermafrodiți, după cum arată dr. Tyrone Hayes de la Universitatea din California, Berkeley. Erbicidul face ca nivelul de testosterone al broaștelor de sex masculin să scadă sub cel al broaștelor de sex feminin.

Modificarea granițelor cu privire la genul uman pune sub semnul întrebării noțiunile limitate și restrictive de feminitate și masculinitate, noțiuni redescoperite în această ultimă perioadă în care hiperfeminitatea și hipermasculinitatea au fost reinstituite ca răspuns la războiul dintre sexe. Odată cu acestea, a crescut și conștientizarea noastră cu privire la transsexualism și la posibilitățile indivizilor de a-și modifica, aşadar, caracterele sexuale secundare. Însă această mișcare culturală, pe care mulți o salută, nu se poate spune că se manifestă într-un mod similar și la broaște, în cazul căror voință este inexistentă. În mod paradoxal, în timp ce cultura se află într-un proces de schimbare rapidă, natura se schimbă într-un ritm și mai alert din cauza chimicalelor și a forajelor, precum și a devierii cursului apelor, care ajung să ne distrugă planeta.

Această carte formulează întrebări precum „de ce“ și „cum“ corpurile noastre au devenit atât de disponibile pentru a fi transformate; mai ales că aceste transformări care inițial par a fi stimulante dau apoi greș în a stopa durerea și ororile de care indivizii suferă.

Poate pare simplu să lupți împotriva asupririi corpului, a înfierării grăsimii și a urii îndreptate împotriva corpului. Dar nu este deloc ușor. Pe de o parte, această luptă este generată de practicile de promovare aparent inofensive și, pe de altă parte, de procesele de producție brutale care secătuesc mediul, în timp ce exploatează muncitorii din țări din lumea întreagă, de la manichiuristele din New York City și până la croitorii din Bangladesh și Vietnam. Puse laolaltă, toate aceasta vizează corpurile fetelor și femeilor. Dacă ne gândim la acele forme de violență mai evidente — cum ar fi violul ca armă utilizată în război, violență sexuală și privarea femeilor de drepturile lor sexuale și reproductive prin mutilare genitală (FGM) etc.—, observăm că femeile sunt vulnerabile cu privire la acel ceva care, de la sine înțeles, ar trebui să constituie pentru ele locul cel mai sigur: corpul. Acesta nu constituie un astfel de loc, iar urgentarea protestului este importantă, după cum este și inițierea a milioane de conversații, creația a mii de bloguri și pagini de internet care să constestă statu-quotul și care să militeze în favoarea corpului căruia să îi fie permis să existe — cu toate tipologiile sale minunate, cu toate punctele sale tari, precum și cu vulnerabilitățile sale. Am face bine să abordăm acest subiect, să ne restructurăm discursul, nu numai pentru a ne exprima disperarea, dar și pentru a face trecrea de la suferința individuală la acțiuni care să stopeze această cruzime.

Londra, 2016